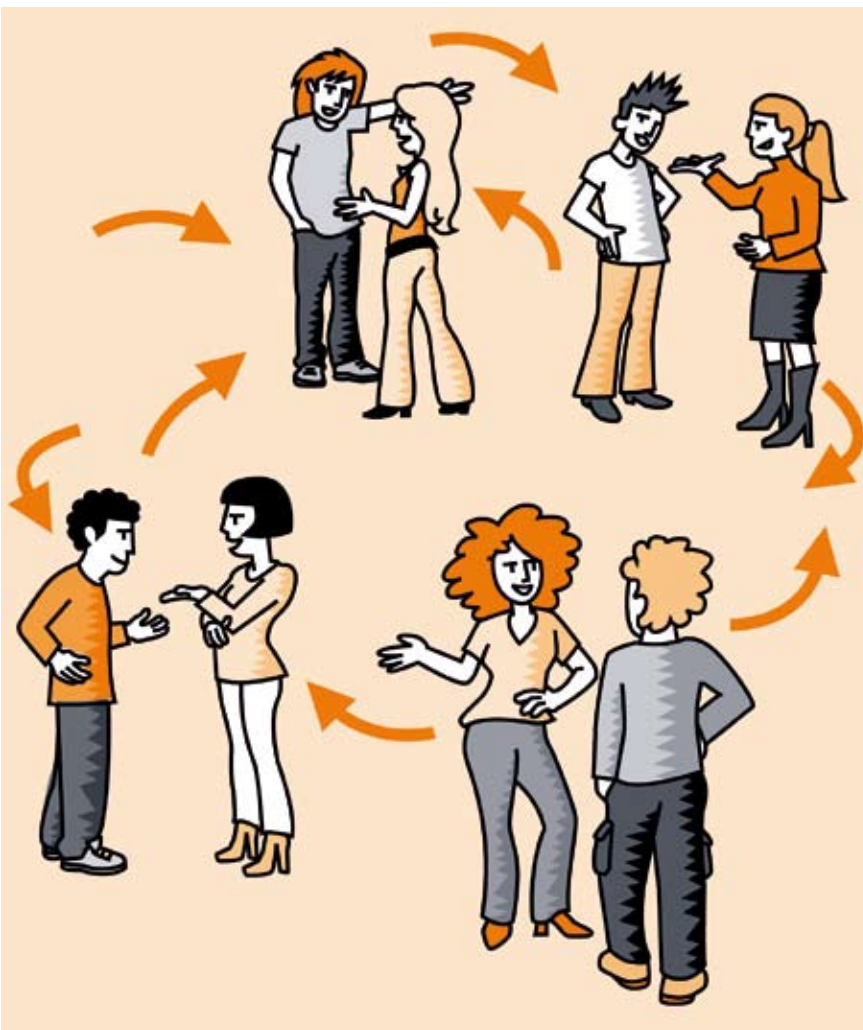

ADSL concreet

In de twee vorige artikelen besteedde Carel van der Burgt aandacht aan het waarom van toepassing van activerende didactiek en samenwerkend leren en aan de organisatie daaromtrent. In het laatste artikel zoomt hij in op de concrete uitvoering van vier willekeurige werkvormen.

middelen, zodat er in het geheel een grote spreiding is over het hoofdstuk. Daarna krijgen de leerlingen de opdracht binnen 5 minuten drie leerlingen te overhoren. De overhoorde leerlingen overhoren natuurlijk ook.

De leerlingen hebben een voorgedrukt formulier waarop staan: de overhoring en drie kolommen waarin de namen van de drie leerlingen kunnen worden opgeschreven en de G voor goed en de F van fout. Afgesloten wordt met enkele klassikale steekproeven met als vragen: Wie heb jij overhoord en wat zijn de resultaten?

Ook bij de uitvoering van deze werkvorm is de instructie cruciaal. De uitvoering verloopt pas ordelijk wanneer de leerlingen weten: wat ze moeten doen, hoe ze dat moeten doen, welk resultaat er moet komen en hoe dit verwerkt wordt.

Verder heeft deze oefening een groot leereffect. De leerlingen nemen de 'Redemittel' nog een keer door bij het selecteren van de items, daarna stellen ze de vraag nog drie keer. Tenslotte worden ze zelf ook nog drie keer overhoord.

De instructie bij dit onderdeel kan als volgt:

Stap 1 Maak een overhoring over de 'Redemittel' van hoofdstuk 2.

[5 min.]

Stap 2 Overhoor 3 klasgenoten [5 min.]

Stap 3 Klassikaal moeten enkele leerlingen rapporteren.

Werkvorm: Hoeken

Schrijf een stelling op het bord;

Wijs drie hoeken in het lokaal aan waar de deelnemers komen te staan die respectievelijk voor, tegen of neutraal zijn;

Laat de deelnemers nadenken en hun mening opschrijven;

Laat hen naar de hoek voor, tegen of neutraal lopen;

Ze verzamelen samen met de daar aanwezige leerlingen meer argumenten voor hun mening;

Op een signaal van de docent zoeken ze één partner uit de respectievelijke andere hoeken;

Om het artikel voor zoveel mogelijk lezers aantrekkelijk te maken heb ik ervoor gekozen om de toepassingen over verschillende vakken te spreiden. Maar voorbeelden van de andere vakken zullen zeker ook inspireren.

Werkvorm: Wandel wissel uit

De leerlingen krijgen een opdracht en voeren die individueel uit. Daarna lopen ze door de klas en voeren een uit de individuele opdracht voortvloeiende opdracht in wisselende tweetallen uit.

Marianne, docente Duits aan een VMBO-T, wil graag dat de 'Redemittel' (zinnetjes om gesprekken te kunnen voeren) regelmatig herhaald worden. Daarvoor heeft ze de volgende variant op de werkvorm *Wandel wissel uit* ontwikkeld.

Leerlingen maken in 5 minuten individueel een mondelinge overhoring van zinnetjes of woordparen voor een andere leerling. De basis hiervoor wordt gevormd door de taalmiddelen van een hoofdstuk dat eerder is geweest. (bijvoorbeeld: Nu zijn we bij hoofdstuk 5 en maken ze de overhoring over de taalmiddelen van hoofdstuk 2.) Iedere leerling kiest weer andere taal-

Activerende didactiek en samenwerkend leren

In een serie van drie artikelen beschrijft Carel van der Burgt de meerwaarde van activerende didactiek en samenwerkend leren (ADSL). Dit drieluik is als volgt opgebouwd:

Februari 2009

Allereerst verklaart hij wat ADSL is? Waarom is ADSL goed en wat is uw winst als u ermee aan de slag gaat?

Maart 2009

Heel concreet en praktisch: ADSL in de klas. Hoe geeft u het vorm? Hoe organiseert u het? Waar loopt u tegenaan en welke oplossingen zijn daarvoor?

April 2009

Zo werkt het! Een concrete werkvorm uitgewerkt.

Ze voeren samen de discussie en brengen hun argumenten in.

Thomas Klein, docent maatschappijleer op het Kempenhorstcollege in Oirschot, is bij een onderwerp waarbij de leerlingen moeten gaan discussiëren. Omdat hij weet dat bij een discussie vaak maar enkele leerlingen het woord voeren kiest hij voor de werkvorm 'Hoeken'. Hij bespreekt eerst met de klas de aanpak en visualiseert dat ook op het bord. Het voordeel van deze werkvorm is dat ook de leerlingen die anders nauwelijks aan de discussie deelnemen eerst samen met enkele anderen argumenten kunnen verzamelen en zelf ook (in een redelijk veilige setting, maximaal drie personen) gaan discussiëren. Het aantal actieve leerlingen wordt aanmerkelijk vergroot.

In de praktijk gebeurt het volgende:

Thomas houdt een bord omhoog met daarop een stelling. De leerlingen krijgen een minuut de tijd om te kiezen, voor, tegen of neutraal en daarvoor argumenten op een blaadje te schrijven.

Na een minuut geeft Ronald het sein: 'Kies een hoek!'. De leerlingen die in de hoeken staan wisselen hun argumenten uit en schrijven die van andere leerlingen op, waardoor hun argumentenlijst langer wordt. Na drie minuten geeft Thomas het sein: 'Maak discussiegroepen!' De groepen voeren dan hun discussie van 5 minuten. Dan volgt het sein: 'Einde discussie!'

Klassikaal worden dan ervaringen gedeeld. Wat vonden jullie van de stelling? Wat vonden jullie van de argumenten van de anderen? Wat vond je moeilijk? Wat ga je bij de volgende ronde anders doen?

Dan volgt een nieuwe ronde. Een bord met een nieuwe stelling wordt omhoog gehouden en de werkwijze wordt herhaald.

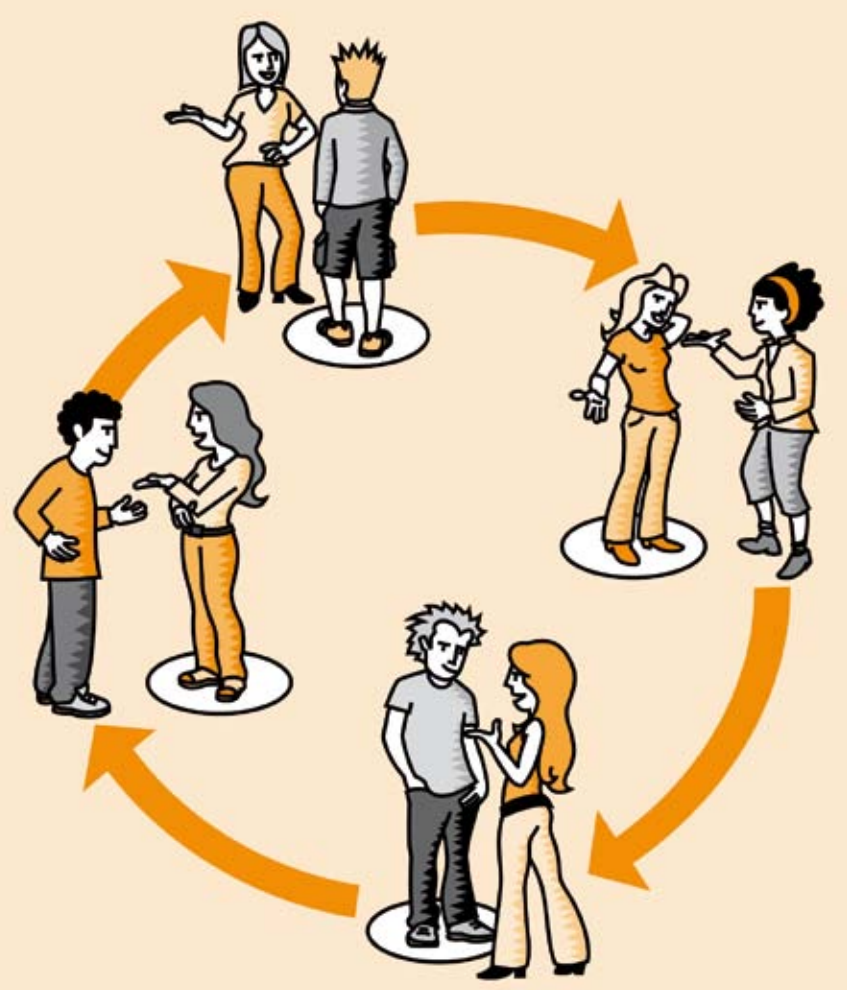
Thomas wijst er nog op dat deze werkwijze alleen slaagt wanneer er stellingen zijn die voldoende verschil van mening creëren.

Als instructie bij deze opdracht geldt:

Stap 1 Stelling wordt getoond. Kiezen: voor, tegen, neutraal.

Stap 2 Individueel opschrijven van argumenten. (1 min.)

ingewisseld moeten worden om de kosten te drukken. Er wordt afgesproken wie de boodschappen gaat doen en de volgende les maken de groepsleden de lunch.

In deze opdracht zitten veel samenwerkings- en communicatievaardigheden verwerkt. Daarnaast bevat de opdracht belangrijke ingrediënten om leerlingen te activeren, namelijk hij is betekenisvol en de leerlingen hebben een duidelijk eigen inbreng.

De instructie luidt:

Stap 1 Individueel samenstellen van een lunch (5 min.)

Stap 2 Om de beurt vertellen welke lunch is samengesteld (5 min.)

Stap 3 Samen één lunch samenstellen. (10 min.)

Stap 4 Supermarkten verdelen. (3 min.)

Stap 5 Vaststellen of budget genoeg is en eventueel lunch bijstellen

Stap 6 Vaststellen wie de boodschappen doet.

Stap 7 Lunch maken en opeten.

Werkvorm: Binnencirkel, buitencirkel

Deelnemers krijgen een opdracht. Benoem A's en B's. De A's vormen een binnencirkel en de B's een buitencirkel. A's en B's gaan met hun gezicht naar elkaar toe staan. De A's stellen hun vraag; de B's antwoorden, A coacht en/of prijst.

De partners wisselen van rol: B vraagt, A antwoordt. De buitencirkel draait met de klok mee en stopt op het teken van de docent. Of: na x deelnemers, Het ritueel herhaalt zich.

Deze werkvorm kan ook worden uitgevoerd binnen een zogenaamde 'busopstelling'. De leerlingen aan de raamkant blijven zitten (rol A). De leerlingen aan de muurkant schuiven één of meer plaatsen naar voren op.

John geeft wiskunde aan 3VWO. De leerlingen moeten nagenoeg altijd huiswerk maken en hij wil dit eens op een andere manier verwerken dan klassikaal. Ook wil hij gebruik maken van de kennis die in de klas aanwezig is en dat die onderling gedeeld wordt. Samenwerkend leren vindt hij belangrijk. Hij heeft het volgende bedacht: (de variant op Binnen Buiten Cirkel)

In het lokaal waar hij les geeft staan drie rijen tafels en stoelen in tweetallen gegroepeerd. De leerlingen aan de raamkant laat hij zitten, de leerlingen aan de gangkant schuiven één plaats door, waarbij de voorste leerling achter in de rij gaat zitten. De leerlingen zitten nu allemaal naast iemand anders. Ze krijgen de opdracht hun aanpakken en antwoorden te vergelijken en bij verschillen tot één antwoord te komen.

Daarna wordt nog een keer doorgeschoven en nogmaals vergeleken en eventueel bijgesteld. Tevens krijgen ze de opdracht een opdracht te selecteren die ze nog een keer uitgelegd willen hebben.

John inventariseert daarna deze opdrachten en legt deze (op vraag!!!) nog een keer uit. Hij zegt dat dit de opdrachten zijn, die altijd moeilijkheden opleveren.

Instructie:

Stap 1 Gangkant schuift één plaats door.

Stap 2 Vergelijken en tot één antwoord komen. (5 min.)

Stap 3 Nog een keer doorschuiven, vergelijken en één opdracht voor bespreking selecteren. (5 min.)

Stap 4 Klassikaal inventariseren van te bespreken opdrachten en bespreken.

Ik hoop u hiermee te hebben aangetoond dat toepassen van ADSL wel degelijk kan en wel binnen verschillende vakken. Het is zeker niet de bedoeling dat de lessen alleen geven worden aan de hand van ADSL-werkvormen (16 stuks), maar streef naar variatie! In dat geval zijn deze werkvormen geweldig gereedschap.

Carel van der Burg is managing consultant bij CPS onderwijsontwikkeling en advies. Hij schreef het Basisboek Activerende didactiek en samenwerkend leren. Zo motiveer je leerlingen in het voortgezet onderwijs (2008). Informatie: www.cps.nl, telefoon (033) 453 43 43.

Stap 3 Naar hoek en argumenten uitwisselen en opschrijven. (3 min.)

Stap 4 Drietallen, uit elke hoek één, discussiëren. (5 min.)

Stap 5 Klassikale reflectie.

Werkvorm: Placemat

Leerlingen zitten in viertallen.

Er ligt een groot vel op tafel met in het midden een rechthoek getekend en vanuit elke hoek van de rechthoek is een lijn naar de hoeken van het papier getrokken. Zo is er in het midden een gemeenschappelijk gebied en voor de rest voor ieder een eigen gebied ontstaan. Leerlingen krijgen een opdracht en voeren die op hun eigen gebied uit. Daarna brengt ieder om de beurt zijn resultaten in.

Tenslotte maken ze van de vier individuele bijdragen een gemeenschappelijke en schrijven ze die in het midden. Daarna wordt een groepslid aangewezen dit product te presenteren of wordt het product ingeleverd.

NB. In plaats van een groot blad kan er ook gewerkt worden met vier losse blaadjes en een groepsblad of met vier werkboeken en een groepsblad. Het principe blijft dan hetzelfde.

Mariëtte is docent biologie/verzorging in een TH-brugklas. De Schijf van vijf is aan de orde geweest en ze wil dat de leerlingen de principes die daarin opgenomen zijn kunnen toepassen in een betekenisvolle opdracht. Ze heeft willekeurig groepen van 4 leerlingen gevormd. Die hebben de opdracht gekregen een lunch te verzorgen waarin de Schijf van vijf is te herkennen. Verder heeft ze de opdracht gegeven dat de lunch moet bestaan uit onderdelen die ieder groepslid lust en dat hij binnen een budget van €10,- moet blijven. Als afsluiting van de opdracht zal de lunch ook daadwerkelijk uitgevoerd worden. De leerlingen moeten eerst individueel een lunch samenstellen, die voldoet aan de criteria. Daarna gaan ze vertellen wat iedereen heeft en op basis daarvan komen ze door overleg tot een lunch die iedereen lust. De groepsleden spreken af dat iedereen bij een andere supermarkt gaat onderzoeken of deze lunch ook binnen het budget uitgevoerd kan worden. De volgende les komen ze met een prijsvergelijking en wordt vastgesteld dat er geen onderdelen